

Թուխս կընստի . և ան միջոցին որ կըր կըր ոլըրուած պառկած կը կենայ՝ ինչուան 40 աստիճանի տաքու-
թիւն կ'ունենայ :

Ուրիշ տեսակ տեսակ օձերու և անոնց Թոյնին վրայ նորէն առիթ կ'ունենանք խօսելու :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Սկզբունք երկրագործութեան :

Ի .

Սարոյանի հարգին վրայ :

Հ . Ի՞նչ բան է արտը .

Պ . Երաւ կ'ըսուի ան կտոր երկիրը , որուն մէջ ամէն տարի տեսակ մը բոյս կը տնկուի ու կը մշակուի : Ուստի հասարակ երկրագործները իրենց կալուածքը իրեք մաս կամարտ կը բաժնեն . մէկուն մէջ կը տնկեն ցորեն , մէկաւր մէջ գարի կամ ուրիշ արմըտիք մը , իսկ երրորդ մասը պարապ կը թողուն :

Հ . Ի՞նչ պատճառաւ երրորդ մասը պարապ կը թողուն .

Պ . Երկրագործները կ'ըսեն թէ ասով երկիրը կը հանգչի , ու գէշ խոտերը կը խլուին . բայց երբոր հողը բաւական պարարտութիւն ունի , անոր հանգչիլ պէտք չէ . ուստի ամենեւին պէտք չէ երկիրը պարապ թողուլ . շատ շատ տարիներ անցնելէն ետքը երբոր կը տեսնես որ հողը սաստիկ կարծրացեր ու գէշ խոտերով լեցուեր է , կրնաս հանգչեցընել : Երկիրը ձմեռ ատեն պարապ թողուլը աւելի աղէկ է , վասն զի եկած ձիւնը մէյմը սառելով՝ մէյմը լուծուելով՝ շատ կը պարարտացընէ զանիկայ : Երկիր կայ որ իրեք տարին մէյմը պարապ կը թողուն . երկիր ալ կայ որ երկու տարին մէյմը :

Հ . Ի՞նչ կերպիս փնասները որոնք են .

Պ . Սնասը յայտնի է . վասն զի բոլոր տարին անպտուղ կը մնայ կալուածքին երրորդ մասը կոմկէսը :

Հ . Ի՞նչ փնասին առաջքը ինչպէս կրնայ առնուիլ .

Պ . Ի՞նչ տարի զանազան տեսակ բոյսեր տնկելով՝ նոյն արտին հողերուն ու կլիմային յարմար :

Հ . Ի՞նչ բոյսեր գետնէն նոյնչափ հիւթ կը ծծեն .

Պ . Չէ . անոնց որ հունտը կ'առնենք , ինչպէս են արմտիքները և իւղային բոյսերը ու մնոտ արմատ ունեցողները (զոր օրինակ գետնախնձորն ու ճակնդեղը) գրեթէ բոլոր իրենց սընունդը գետնէն կ'առնեն : Իսկ անոնք որ խիտ ու հաստ տերեւներ ունին՝ աւելի օգուտ կը սնանին . ինչպէս են ընդեղէններն ու խոտեղէնները , որ ծաղիկ տալէն առաջ կը քաղուին . անոր համար գետնի մը վրայ խոտեղէն ցանելէն ետեւ արմտիք ցանես նէ՝ շատ աղէկ առաջ կուգան :

Հ . Ի՞նչ և նոյն երկրին վրայ ամէն տարի նոյն բոյսը կրնայ տնկուիլ .

Պ . Ի՞նչ որ հողը շատ պարարտ է՝ կրնայ ըլլալ . բայց տարի տարուան վրայ հողին պարարտութիւնը պակսելով , բերքն ալ երթալով կը քիչնայ , և եղած ծախքին չպատասխաներ :

Հ . Ի՞նչ է պատճառը որ մէկ երկրի մը վրայ ետեւէ ետեւ նոյն բոյսը տնկելու ըլլաս նէ՝ աղէկ առաջ չգար :

Պ . Երեւնայ թէ բոյսերը իրենց արմատէն տեսակ մը հիւթ դուրս կուտան , որ հողին մէջ մնալով՝ թէ որ ետեւէն նորէն նոյն տեսակ բոյս դնելու ըլլաս՝ ան հիւթէն կը փնասուի : Ի՞նչ բանս փորձով ալ կ'իմացուի . վասն զի թէ որ պտղատու ծառ մը , օրինակի համար տանձի ծառ , նոյն տեղը տնկելու ըլլաս՝ ուսկից որ հանած էր հին տանձի ծառ մը , ան նոր տնկած մատղաշ ծառդ ինչպէս որ պէտք է չպտղաբերեր :

Հ . Բոյսերուն արմատէն դուրս ե .

լած հիւթը ուրիշ տեսակ բոյսերուն ալ փնասակար է թէ չէ :

Պ . Սնասակար չէ՝ անոր համար իմաստուն երկրագործները կը խրատեն որ նոյն երկրին վրայ ամէն տարի նոր տեսակ բոյսեր տնկուին որ մէկմէկու հիւթը ծծեն . բայց աս բանիս վրայ դեռ որոշ տեղեկութիւն չունինք :

Հ . Սարուցանի կարգ մը օգտակար ըլլալու համար ինչ կանոններ պէտք են .

Պ . Վիտաւոր ութը կանոն կայ :

Ա . Ետեւէ ետեւ արմտիք ցանել նոյն հողին վրայ , հապա մէյմը գետնէն հիւթ ծծող բոյսեր , մէյմըն ալ օգէն ծծողներ :

Բ . Շատ անգամ այնպիսի բոյսեր ցանելու է որ կարգ կարգ տնկուած ըլլալով՝ դիւրաւ խլուին խոտերը , և երբեմն թեթեւ կերպով մըն ալ հերկուին :

Գ . Եւ տեսակ բոյսերը ցանելու աւտեն , ինչպէս են գետնախնձորը , ճակնդեղը , և այլն , հողուն մէջ աղբ խառնելու է :

Դ . Որչափ կարելի է նոյն երկրին վրայ նման տեսակ բոյսեր չտնկուին , հապա գէթ չորս տարին մէյմը :

Ե . Երմտիքներէն ետքը ցանելու է ընդեղէն կամ խոտեղէն , անոնցմէ ետքն ալ կարգ կարգ տնկուելու բոյսեր :

Զ . Տնկուած բոյսերը երկրին բնութեանը յարմար ըլլան , և այնպէս ցանուին որ ետքէն ցանելու բոյսիդ ինչ պատրաստութիւն որ պէտք է՝ անխափան կարենաս ընել :

Է . Եւ այնպիսի կարգ մը բուսեցող է որ կենդանեաց հարկաւոր խոտը չպակսի , տարուէ տարի խել մը դալար ու չոր խոտ Ժողովելով :

Ը . Եւ կարգ մը հաստատելու համար՝ փորձ ըլլալու է , և նայելու է թէ որ տեսակը աւելի շահաւոր է . ան բոյսն որ ընդհանրապէս շատ կը գործածուի , նայելու է որ անիկայ չպակսի , ինչպէս են իւղային , թելա-

բեր , ներկաբեր և ալիւրաբեր բոյսեր :

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆ

() ՂԻՆ ԵՎ ԵՐԻ ԽՈՒՆԵՐԸ :

() ՂԻՆ ու ցքի շինէն ու գործածելը արեւելք խիստ հին սովորութիւն է . զած կ'երենայ . բայց Եւրոպայի մէջ աւելի ԺԴ դարուն մէջ սկսեր է կ'ըսեն : Հիւսիսային ազգերը սովորաբար մեղրէն , գետնախնձորէն , արմը տիքներէն , և ուրիշ բոյսերէ ու արմատներէ ու ճակնդեղէ կը հանեն ցքին : Իսկ Եւրոպացիք աւելի խաղողէ կը հանեն , որ խիստ առատ ու ազնիւ կ'ըլլայ , և դիւրաւ կը խմորի : Բայց կամ բոժըսուածը կը հանեն շաքարի եղէգէն կամ պարզ շաքարէն . արեւելոց արաղ կամ բոժըսուածն ալ կը շինեն՝ բրինձը խմորելով . իսկ վարդօղին կը շինուի գինիի ու շաքարի շարապը իրարու հետ բաղադրելով : Եւ աս նիւթերուս վրայ երկայն խօսիլը բնալոյծներուն ու օղի շինողներուն թողունք , ու հոս ան միայն նայինք՝ թէ ինչ փնասներ ունին ցքին , օղին , և ուրիշ որ և իցէ ոգելից ըմպելիքները , որ մարդիկ կամ չգիտնալով և կամ բանի տեղ չգնելով՝ մեծամեծ թշուառութեանց մէջ կ'իյնան , և շատ անգամ իրենց կեանքն ալ վտանգի մէջ կը ձգեն փուճ զուարճութեան մը համար :

Շատ աղքատ մարդիկ կան՝ թէ գեղացի և թէ քաղաքացի , որ տըներնուն մէջ և ոչ ձէթ ու աղ ունին . և սակայն ամէն օր կ'երթան քսակնին գինետունները կը պարպեն , առանց իրենց ընտանիքը մտածելու թէ ինչ խելձ՝ վիճակի մէջ են : Եւ կը հաշիւ ըրեր տեսեր է որ մէկ գեղ մը որ 5000 բնակիչ կայ եղեր՝ մէկ տարուան մէջ ինչուան 80,000 դահեկանի օղի կը խմուի եղեր : Տես թէ մէկ ան-